

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף פד

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

בדין לחם / מצה שנאפה בחמה

אמר רב פפא שצבע השמש אדום הוא, והראיה מחיטים, בחיטים יש ב' צבעים בלבד (ע"י ברש"י שהרי בעינונו ראינו שיש עוד צבעים, וביאר שהכוונה בשני צבעי הנובע מחמת שניו בסוג החיטה ולא בגווי צבע סתם). לכן ואדום, ואם כתבה "לכנה" על צבע לבן, בהכרח שלחיטים אדומות קוראים "שחמתית" על שם החמה. ובאמת הוקשה לתוס' (ד"ה האי שימשה) מה הנפק"מ בדברי רב פפא, וביאר הרב רבנו מנחם נפק"מ לחי שנדר מהאדום. וכוונת דבריו כמבואר בימוק"י (מב, א מדפ"ר) שיהיה אסור באורו של שמש.

אמנם ביאר מה הנפק"מ בעיקר דבריו של ר"פ, אך עדיין צריך ללבוך את המשך הסוגיא האם עניינה בדברי אגדה גרידא או שיש בכך נפק"מ הלכתית. (וכתב בהקדמת "עץ יוסף" ל"ענין יעקב" בשם ספר "דרכי לימוד", כל היכא שתמצא בתלמוד דברים שנראו לכאורה שהם מותרים וללא צורך כגון מעשים רבים זלכאורה נראה דלא נפקא לן מידי לענין דינא צריך שתדע שבדאי מחברי התלמוד לא כתבו המעשה ההוא או הענין ההוא ללא צורך, ואם תיגע לחפש לבקש ולעיין בהם היטב תמצא שעכ"פ לא יזה נפקותא דדינא או תועלת גדול נלד ממנו ושלא בכדי נכתבו). והקשו לר"פ שלכאורה צבע השמש לבן, שהרי פנה בהלכות נגעים (ומראהו עמוק מן העור) והכוונה כמראה חמה עמוקה מן הצל. והרי מבואר שצבע הנגע הוא לבן, ואמרו שזדומה לחמה. מבארת הגמ' שבאמת חמה היא בצבע אדום, והדמיון לחמה הוא בחלק של העומק במראה כצל.

ותמחה הגמ' על הסד"א שאבו להוכיח שהחמה היא בצבע לבן והרי מציאות שבבוקר ולפני השקיעה היא בצבע אדום. מבארת הגמ' שבבוקר היא בצבע אדום מחמת שעוברת על הוורדים של גן עדן, ובערב אדום מחמת שעוברת החמה על פתח הגהינם.

מבואר בדברי הגמ' שלמדו שחמה בצבע לבן, באמת טעון הבנה מדוע רואים שצבעה אדום בבוקר ובערב. וכפי שנראה בפשטות לשון השי"ט שנשאר בעובדה שצבע חמה אדום, ואין סיבה לאדמומית מחמת שערי גן עדן או גהינם, האם יש בדבר זה נפק"מ הלכתית, או שיש כאן עומק בחכמה הפנימית. פסק הרמב"ם (בימורים ז, יב) אבל העושה עיסה ליבשה בחמה בלבד או לבשלה בקדרה הרי היא פטורה מן החלה שאין מעשה חמה לחם בין שלשה במים בין שלשה בשאר משקים. עכ"ל. מבואר ברמב"ם שאפיה בחמה לא מוגדרת לאפיה, ואין שם לחם למה שנאפה בחמה.

כתב בדרך אמונה (גה) שאפילו אם נעשית בחמה בצורה של לחם משם פטור מן החלה, כיון שאין אפיה בחמה מוגדר לאפיה. אולם אם עשה את הלחם יפה כצורת לחם רגיל, יש לחייבו מדרבנן.

עוד הגבילה מציון הדרך אמונה, מה שפטור מחלה זה באופן שבעת גלגול העיסה חשב לאפות בחמה, אולם בעת גלגול העיסה חשב לאפות אפיה בתנור רגיל, חייב בהפרשה, שהרי כבר התחייבה משעת הגלגול. ועיי"ש בעוד פרטים.

בנושא זה כבר הארכנו בעיונים על הדף ב"מ פט, ועיי"ש - החיוב להפריש, נמדד לפי ההגדרה של "לחם". א"כ יש חילוק בין עיסה שבליטלה רכה לבין עיסה שבליטלה עבה. בבליטה עבה החיוב משעת גילגול העיסה, היינו הלישה. ולפי דעת חלק מהראשונים (תו"ח דכו"ע פסחים לח"א, ר"ח בספר הישר סי' שד, וברא"ש סי' טו). עיסה שבליטלה עבה, מייד מתחייבת בחלה. אפילו שאח"כ לא יאפו אותה אלא יטגנו אותה או יבשלוה, היות והתחייבה בזמן הגילגול, זה הזמן המחייב וא"א להיפטר, כי התורה אמרה שיש ב' זמנים של חיוב אחד בגילגול ואחד באפיה. ואם כבר התחייבה העיסה בגילגול שוב לא נפטרת.

אולם דעת הרמב"ן, ועוד בראשונים, שחיוב חלה, נמדד לפי הגילגול, אולם בתנאי שיגיע לשם "לחם", שהתורה אמרה ש"לחם" חייב בחלה. במילא, עיסה אפילו שנעשתה בבליטה עבה, אם דעתו לבשלה וכד' ולא יהיה בה תאר לחם לא תתחייב בחלה. (ובליטה רכה לכונ"ע א"א לחייב בזמן הלישה, והחיוב הוא רק בתנאי שנאפה כלחם). (בבליטה עבה שנועדה לבישול כגון איטריות, סופגניות, שקדי מרק, וכו' דעת הש"ך שכתב סק"ד שירא שמים מפריש בלא ברכה).

הביא מבואר הלכה (דרך אמונה, שם ד"ה ליבשה) מדברי הירושלמי חלה (א, ג) וכן בתוספתא פסחים (ב) שיוצאים ידי חובת מצה בסופגנים שנעשו באור, ואין יוצאים ידי חובה בסופגנים שנעשו בחמה.

גגמ' בפסחים (קטז, ב) מבואר מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ, שנאמר "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ" (שמות יב, טז), וביאר בתרגום יונתן שנאפה להם מחום השמש. והרי כמבואר במצה הנאפית ע"י השמש לא יוצאים ידי חובת מצה.

מעתה כך, לפי שיטת ר"ת כל זמן שהתחייב כבר בעיסה, אף בנאפה מחום השמש חייב בחלה, א"כ הוא הדין שיצא ידי חובת מצה. וכן לשיטת הר"ש אם לא היה בדעתו לאפות בחמה ורק אח"כ נמלך ואפה בחמה חייב בחלה, אף בני"א לא ידעו שיעטרו לאפות בחמה.

אבל עדיין צריך תלמוד לפי דברי הל"ע ועוד, שלענין המוציא לא תלוי בעשיית

סיכום הדף

נושא היום: אונאה. חזרה ממקח. משיכה.

עוד אמר רב חסדא, חפץ ששווה 6, מכר 5, והוול ועתה מחירו 3, **רק המוכר** יוכל לחזור ולא הלוקח, שהרי המוכר נתאנה. **שטוען לו המוכר**, הרי אם לא היה אונאה לא יכל הלוקח לחזור, עתה שהלוקח קנה באונאת המוכר, לא יתכן שיהיה, ורק המוכר יכול לחזור. **וכך מוכח המשנה** באופן שאמר שימכור רע ונמצא טוב, רק המוכר חוזר. **וחידושו של רב חסדא**, שלא אמר שניהם יכולים לחזור, **ודוקא במשנה** שהאונאה הייתה בסוג, רק אחד יכול לחזור, שהרי נאמר "רע רע יאמר הקונה", כך דרכו של העולם שהקונה אומר על הסחורה רע.

מלשון המשנה במכירת חטים וסוגם "לכנה" "שחמתית", אמר ר"פ למדנו שהשמש היא אדומה, שבצבע החיטה יהי או אדום או לבן. **והראיה**, שהשמש בבוקר ולפני השקיעה צבעה אדום, מה שבמשך היום אין היא אדומה, **משום** שמאור העינים אינו חד כ"כ, **ורק** בשעה שאין אור השמש חזק או מסוגלים לראות את האור האדום. **שואלת הגמ'** מדיו מראות נגעים שמבואר "מראה עמק מן העור" ואמרו כמראה החמה עמוקה מן הצל, והרי שם מדובר על צבע לבן **מבארת הגמ'**, שהכוונה כחמה ביחס לעומק, אולם הצבע באמת בנגע לבן ובחמה אדום. **ולהוא"** שרצו להוכיח מהלכות נגעים שחמה היא לבנה, והרי מציאות היא שבבוקר ובערב אדומה. **אלא מבארת הגמ'**, הסיבה שבבוקר החמה אדומה מחמת שעוברת אצל הוורדים שבגן עדן, ובערב היא אדומה מחמת שעוברת על פתח גהינם. **וי"א** שהסדר הוא הפוך.

למדנו במשנה שאם מכר יין ונמצא חומץ, שניהם יכולים לחזור. **מונח הגמ'** להוכיח שהמשנה היא כרבי ודלא כרבנן, לגבי הלכות תרומה למדנו שאם הפריש ממין אחד על מין אחר, לא מועיל. **לדעת רבנן** חומץ ויין זה מין אחד, **לדעת רבי** הם ב' מינים. **דוחה הגמ'**, אמנם **לגבי תרו"מ** אמרו רבנן שזה מין אחד משום שאמר **רבי אלעא** מנין לתרום מהרע על היפה שמועיל שנאמר "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו" ואם יש כאן חטא בהכרח שהועיל במה שעשה לתרום מן הרע על היפה, **ולכן** אמרו רבנן שמועיל לתרום מחומץ על היין, אולם **מקח וממכר** יש שנח להם ביין ולא בחומץ, ויש להפך, ולכן שניהם יכולים לחזור.

כאשר משך הקונה את הפירות, לאחר שקבעו את המחיר וכו', **אולם** אף אם לא מדד בדיוק כמה לוקח, קנה ואינם יכולים לחזור מהמקח. **אם רק מדד** כמות פירות אולם לא משך הקונה, לא חל המקח. **אם הלוקח פקח** ורוצה לזכות בפירות מיד, שוכר את מקומם, ונברע שיניח המוכר את הפירות מידו באותו מקום, יזכה הלוקח בקנין חצר. **במכירת פשתן**, הלוקח לא קונה עד שיתול לביתו, אך אם היה מחובר לקרקע כל מה שתלש קנה.

אמר רבי אסי בשם ר"י, אם מדד המוכר והניח את הפירות על גבי קרקע של סימטה, קנה הלוקח. **אמר רב זירא**, אולי הכוונה באופן שהניח לתוך הכלי של הלוקח, אולם ע"ג סימטה עצמה לא קנה. **אמר רבי אסי**, האם באופן שהניח לתוך הכלי של הקונה, צריך חידוש הלכה???

דנה הגמ' האם רבי זירא קיבל את דברי רבי אסי או לא. **אמר רבי ינאי בשם רבי**, בחצר השותפים קונים הם זה מזה, והבינה הגמ' ע"ג קרקע. א"כ הסכים רבי זירא שאף בקרקע הסימטה קנה הלוקח. **דוחה הגמ'** שבשטחים מדובר בכלי **והראיה**, שאמר **רבי יעקב בשם ר"י**, מדד והניח על גבי קרקע לא קנה, ובהכרח שהכוונה על הקרקע, שהרי אמר רבי אסי בשם ר"י שגנה, בהכרח הכוונה בכלי.

ב. למדנו במשנה שאם מדד המוכר ולא משך הקונה, לא קנה. והבינה הגמ' שמדובר בסימטה. **מבארת הגמ'** שמדובר ברשות הרבים. **שואלת הגמ'**, הרי בתחילת המשנה מבואר שמועיל משיכה, **והרי משיכה** לא מועילה ברשות הרבים. **מבארת הגמ'**, שהמשיכה ברישא כוונתה שמשך מרשות הרבים לסימטה. **שואלת הגמ'**, שמבואר במשנה שאם היה פקח היה שוכר את המקום, **וברשות הרבים** ממי יכול לשכור. **מבארת הגמ'**, שכוונת המשנה שאם הוא ברשות בעלים והוא פקח, יכול לשכור וכו'.